

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2011. december 8.*

A C-275/10. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Hoge Raad der Nederlanden (Hollandia) a Bírósághoz 2010. június 2-án érkezett, 2010. május 28-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Residex Capital IV CV**

és

a **Gemeente Rotterdam**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: A. Tizzano tanácselnök (előadó), M. Safjan, A. Borg-Barthet, E. Levits és J.-J. Kasel bírák,

* Az eljárás nyelve: holland.

főtanácsnok: J. Kokott,
hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2011. április 13-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Residex Capital IV CV képviselőjében M. Scheltema és E. Schotanus advocaten,
- a Gemeente Rotterdam képviselőjében J. van den Brande és M. Custers advocaten,
- a holland kormány képviselőjében M. Noort, meghatalmazotti minőségben,
- a dán kormány képviselőjében C. Vang, meghatalmazotti minőségben,
- a német kormány képviselőjében T. Henze és K. Petersen, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviselőjében H. van Vliet és S. Thomas, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2011. május 26-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EK 88. cikk (3) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet a Residex Capital IV CV (a továbbiakban: Residex) és a Gemeente Rotterdam (a rotterdami önkormányzat) között folyamatban lévő, a Residex által egy bizonyos adósnak nyújtott kölcsön biztosítása érdekében a Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam (a rotterdami kikötő önkormányzati társasága, a továbbiakban: GHR) által a Residexszel szemben vállalt kezességgel kapcsolatos jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 Az EK-Szerződés [88.] cikkének alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 1999. március 22-i 659/1999/EK tanácsi rendelet (HL L 83., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 339. o.) (13) preambulumbekkezdésének szövege a következő:

„mivel a közös piaccal össze nem egyeztethető jogellenes támogatás esetében helyre kell állítani a hatékony versenyt; mivel ebből a célból szükség van arra, hogy a támogatást, beleértve a kamatokat, késedelem nélkül visszatérítsék; mivel indokolt, hogy a visszatérítésre a nemzeti jog eljárásai szerint kerüljön sor; [...]”

4 E rendelet 1. cikke így rendelkezik:

„E rendelet alkalmazásában:

[...]

f) »jogellenes támogatás«: olyan új támogatás, amelyet a Szerződés [88.] cikke (3) bekezdésének megsértésével vezettek be;

[...]”

5 Az állami támogatásra vonatkozó jogszabályok nemzeti bíróságok általi végrehajtásáról szóló bizottsági közlemény (HL 2009. C 85., 1. o.) „A jogellenes támogatás kifizetésének megakadályozása” cím alatti 28. pontjában kimondja:

„[...] [A Szerződés] 88. cikkének (3) bekezdése szerinti kötelezettségeik részeként a nemzeti bíróságoknak védeniük kell a személyek jogait e jogok esetleges figyelmen kívül hagyásával szemben. [...]”

6 Ugyanezen közleményben „A jogellenes támogatás visszafizettetése” cím alatti 30. pontnak a következő a szövege:

„Amennyiben a nemzeti bíróság jogellenesen nyújtott támogatással szembesül, a jogellenességnek a nemzeti jog szerinti valamennyi jogi következményét ki kell mérítenie. A nemzeti bíróságnak tehát elvileg el kell rendelnie a jogellenes állami támogatás kedvezményezettől történő teljes visszafizettetését [...]. A jogellenesen nyújtott támogatás teljes visszafizettetése része a nemzeti bíróság azon kötelezettségének, hogy védje a felperesnek (pl. a versenytárs) [a Szerződés] 88. cikkének (3) bekezdése

szerinti egyéni jogait. A nemzeti bíróság visszafizettetésekre vonatkozó kötelezettsége tehát nem függ a támogatási intézkedésnek [a Szerződés] 87. cikkének (2) vagy (3) bekezdésével való összeegyeztethetőségétől.”

- 7 Az EK-Szerződés 87. és 88. cikkének a kezességvállalás formájában nyújtott állami támogatásra való alkalmazásáról szóló bizottsági közlemény (HL 2008. C 155., 10. o.; a továbbiakban: kezességvállalással kapcsolatos közlemény) 2.1. pontjának harmadik bekezdése szerint:

„[...] Az állami kezességvállalás azt az előnyt foglalja magában, hogy a kezességvállaláshoz társuló kockázatot az állam viseli. Azt, hogy az állam viseli a kockázatot, általában megfelelő díjjal ellentételezik. Amennyiben az állam eltekint e díj egy részétől vagy egészétől, az egyrészt a vállalkozásnak nyújtott előnyt, másrészt az állami források felhasználását jelenti. [...]”

- 8 Ugyanezen közlemény 2.2. pontja értelmében:

„A támogatás kedvezményezettje általában a hitelfelvevő. [...] Egyes esetekben állami kezességvállalás nélkül a hitelfelvevő nem találna olyan pénzügyi intézményt, amely kész lenne bármilyen feltétel mellett is hitelezni. [...] Hasonlóképpen, az állami kezességvállalás segítséget nyújthat a nehézségekkel küzdő vállalkozásoknak, hogy a megszűnés vagy a szerkezetátalakítás helyett továbbra is aktívak maradjanak, ami a verseny torzulásához vezethet. [...]”

- 9 E közleményben a „Támogatás a hitelező részére” című 2.3. pontnak a következő a szövege:

„2.3.1. Bár általában a támogatás kedvezményezettje a hitelfelvevő, nem zárható ki, hogy meghatározott körülmények között a támogatás közvetlenül a hitelező javát is szolgálja. Így például abban az esetben, ha a már vállalt hitel vagy egyéb pénzügyi kötelezettség tekintetében az állam utólagosan vállal kezességet az adott hitel vagy pénzügyi kötelezettség feltételeinek kiigazítása nélkül, vagy

ha a biztosított hitelt egy másik, nem biztosított hitel ugyanazon hitelintézet részére történő visszafizetésére használják fel, akkor az a hitelező számára is támogatást jelenthet, amennyiben a hitelek biztosítéka növekszik. [...]

2.3.2. A kezességvállalás eltér az olyan egyéb állami támogatási intézkedéstől, mint például a vissza nem térítendő támogatások vagy az adómentességek, mivel a kezességvállalás esetében az állam és a hitelező között is jogviszony keletkezik. Ezért figyelembe kell venni a jogellenesen nyújtott állami támogatás folytán a harmadik személyeket érintő lehetséges következményeket is. [...] A nemzeti jog alapján kell vizsgálni azt a kérdést, hogy a támogatás jogellenes volta kihat-e az állam és harmadik személyek közötti jogviszonyra. [...]"

10 A kezességvállalással kapcsolatos közlemény „Egyedi kezesség” című 3.2. pontja kimondja:

„Az egyedi állami kezességvállalást illetően a Bizottság úgy véli, hogy az alábbi pontokban található feltételek együttes teljesülése lesz elegendő az állami támogatás fennállásának kizárásához.

[...]

c) A kezességvállalás legfeljebb a kint lévő hitel vagy egyéb pénzügyi kötelezettség 80%-át fedezi; [...]

A Bizottság úgy ítéli meg, hogy ha egy pénzügyi kötelezettséget teljes mértékben állami kezességvállalás fedez, a hitelező kisebb ösztönzéssel rendelkezik a hitelezési műveletből származó kockázat megfelelő értékelésére, biztosítására és minimalizálására, valamint különösen a hitelfelvevő hitelképességének megfelelő

értékelésére. [...] Az arra való ösztönzés hiánya, hogy a hitel vissza nem fizetésének kockázatát minimalizálja, arra bátoríthatja a hitelezőt, hogy a szokásosnál nagyobb kereskedelmi kockázattal járó hitelre szerződjön, [...]

[...]”

11 E közlemény 4.1. pontja kimondja:

„[...] Főszabályként állami támogatási elemnek az egyénileg vagy támogatási programon keresztül nyújtott kezességvállalás megfelelő piaci ára és az intézkedésért ténylegesen fizetett ár közötti különbség tekintendő.

[...]

Egy kezesség támogatási elemének kiszámítása során a Bizottság kitüntetett figyelmet fog szentelni a következő körülményeknek:

a) Az egyedi kezességek esetében: nehéz pénzügyi helyzetben van-e a hitelfelvevő?
[...]

A Bizottság megjegyzi, hogy a nehéz helyzetben levő társaságok esetében a piaci hitelező, ha egyáltalán van ilyen, a kezesség vállalásakor a várható nemfizetési arányra tekintettel magas díjat számítana fel. Ha különösen megnő annak valószínűsége, hogy a hitelfelvevő nem lesz képes a hitel visszafizetésére, akkor elképzelhető, hogy ez a piaci arány nem is létezik, és kivételes körülmények között a kezesség támogatási eleme elérheti a kezességgel ténylegesen fedezett összeget;

[...]”

A holland jog

- 12 A holland polgári törvénykönyv 3:40. cikke (2) bekezdésének szövege a következő:

„A kötelező jogszabályi rendelkezésbe ütközés a jogügylet semmisségét eredményezi, illetve amennyiben a rendelkezés kizárólag egy többoldalú jogügyletben részt vevő felek egyikének védelmét szolgálja, annak megtámadhatóságát; mindkét esetben azzal a feltétellel, hogy a rendelkezés céljából más nem következik.”

Az alapügy és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

- 13 A Residex 2001-ben megszerezte az RDM Aerospace NV társaság (a továbbiakban: Aerospace) leányvállalata, az MD Helicopters Holding NV társaság (a továbbiakban: MDH) részvényeit. Ennek keretében opciót biztosítottak számára, amelynek értelmében az MDH-részvényeket ismét eladhatta az Aerospace-nek. A Residex 2003 februárjában élt ezzel az opcióval, miután elutasította azt a kérést, hogy vagy növelje az MDH tőkéjében fennálló részesedését, vagy pedig nyújtson kölcsönt az MDH vagy az Aerospace részére.
- 14 Ugyanakkor a Residex nem kapta meg a részvényeinek eladásáért járó, hozzávetőleg 8,5 millió euró összegű vételárat, amelyet az említett opció gyakorlása következtében kapnia kellett volna. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból ugyanis kiderül, hogy e körülmények között a GHR szervezeti egységének vezetője azt az ajánlatot tette a Residexnek, hogy a követelését kölcsönnek alakítja, annak összegét pedig hozzáadja ahhoz a 15 millió USD (ez akkoriban mintegy 13 922 405 eurónak felelt meg) összegű kölcsönhöz, amelyet a Residex nyújtott az Aerospace-nek. Ennek fejében a GHR kötelezettséget vállalt arra, hogy e kölcsön összege erejéig biztosítékot nyújt.

- 15 A 2003. március 3-án megkötött és 2003 májusában kiegészített szerződés 23040657,3 euró összegű kölcsönről szól, ideértve a kamatokat és a költségeket is. Az ugyanezen a napon megkötött szerződéssel a GHR legfeljebb 23012510 euró, valamint ennek kamatai és a kölcsön költségei erejéig kezességet vállalt a Residexszel szemben.
- 16 Nem vitatott, hogy az Aerospace 16000000 euró erejéig visszafizette a kölcsön egy részét. Miután a Residex megállapította, hogy az Aerospace a kölcsön kamatokkal növelt fennmaradó részét nem fizette vissza, a 2004. december 22-én a Gemeente Rotterdamhoz intézett levelében felhívta a Gemeente Rotterdamot a kezességet törtenő teljesítésre, és 10240252 euró, valamint ennek kamatai és költségei megfizetését kérte. Mivel a Gemeente Rotterdam megtagadta ezen összeg megfizetését, a Residex a holland bíróságok előtt érvényesítette az igényét.
- 17 A Rechtbank Rotterdam 2007. január 24-i ítéletében megalapozottnak ítélte a Gemeente Rotterdam által védekezésképpen felhozott jogalapot, mely szerint a kezesség semmis annak következtében, hogy sérti az állami támogatással kapcsolatos uniós jogszabályokat, következésképpen pedig elutasította a Residex keresetét. A Residex által ezen ítélet ellen benyújtott fellebbezést a Gerechtshof te 's-Gravenhage (a hágai fellebbviteli bíróság) 2008. július 10-i ítéletében elutasította.
- 18 A Residex ezért a fenti ítélet ellen felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a kérdéseket előterjesztő bírósághoz. A kérdéseket előterjesztő bíróság megállapítja, hogy a felülvizsgálati eljárás szakaszában nem vitatott a Gerechtshof te 's-Gravenhage azon megállapítása, mely szerint mivel a kezesség az EK 87. cikk értelmében vett állami támogatásnak minősül, azt az EK 88. cikk (3) bekezdése alapján be kellett volna jelenteni a Bizottságnak.
- 19 A Residex különösen azt sérelmezi, hogy a Gerechtshof te 's-Gravenhage nem vette figyelembe, hogy az EK 88. cikk (3) bekezdése csak akkor befolyásolja az e rendelkezéssel összeegyeztethetetlen végrehajtási intézkedések érvényességét, ha ezen intézkedések semmissége a kedvezményezettnek nyújtott jogellenes támogatás megszüntetését eredményezi, következésképpen pedig a támogatás végrehajtása nyomán keletkező

versenytorzulás kiküszöböléséhez, vagyis a jelen esetben az Aerospace-nek nyújtott kölcsön visszatéríttetéséhez vezet.

- 20 A Hoge Raad der Nederlanden többek között a C-390/98. sz. Banks-ügyben 2001. szeptember 20-án hozott ítélet (EBHT 2001., I-6117. o.) 73–80. pontjából, valamint a C-199/06. sz., CELF és ministre de la Culture et de la Communication ügyben 2008. február 12-én hozott ítélet (EBHT 2008., I-469. o.) 34–55. pontjából kiindulva úgy ítéli meg, hogy a jogellenes támogatás visszatéríttetés útján történő megszüntetése a támogatás jogellenessége megállapításának logikus következménye, a nemzeti bíróságnak pedig helyt kell adnia az EK 88. cikk (3) bekezdésének megsértésével odaítélt támogatás visszatéríttetése iránti kérelemnek.
- 21 Így a jelen ügyben – ellentétben a Residex állításával – a Gerechtshof te 's-Gravenhage hatáskörrel rendelkezett arra, hogy a holland polgári törvénykönyv 3:40. cikkének (2) bekezdése alapján semmisnek nyilvánítsa az e támogatás végrehajtására szolgáló jogügyletet, amennyiben az összeegyeztethetetlen az EK-Szerződés említett rendelkezésével. A Hoge Raad der Nederlanden másfelől megállapítja, hogy a C-404/97. sz., Bizottság kontra Portugália ügyben 2000. június 27-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-4897. o.) alapjául szolgáló ügyhöz hasonló ügyben a Bíróság érvénytelennek ítélte a kezességvállalást, és megállapította, hogy a nemzeti bíróságnak tehát a jogellenes támogatások következményeinek megszüntetésére irányuló kötelezettsége keretében semmisnek kell nyilvánítania azt.
- 22 A kérdést előterjesztő bíróság számára ugyanakkor kétséges, hogy a kezességvállalás semmisnek nyilvánítása a kölcsön nyújtását megelőző állapot helyreállítását szolgáló hatékony intézkedésnek tekinthető-e, különösen a kölcsön odaítéléséből eredő versenytorzulással érintett felek érdekeinek védelme szempontjából. Ezzel összefüggésben e bíróság kifejti, hogy a kezességvállalás semmisnek nyilvánítása még nem eredményezi a versenytorzulás, vagyis azon kölcsön megszüntetését, amelyben az Aerospace részesült, és amelyhez rendes piaci körülmények között nem juthatott volna hozzá. Ahhoz, hogy e versenytorzulás megszűnjön, az Aerospace-szel vissza kellene téríttetni az e versenylőnyből származó hasznokat.

- 23 E körülmények között a Hoge Raad der Nederlanden úgy döntött, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé:

„A jelenlegihez hasonló esetben, amelyben a jogellenes támogatást úgy hajtották végre, hogy az adós a hitelezővel szemben vállalt kezesség folytán olyan kölcsönt kapott, amelyet rendes piaci körülmények között nem bocsátottak volna rendelkezésére, kötelesek-e, vagy legalábbis hatáskörrel rendelkeznek-e a nemzeti bíróságok arra, hogy a jogellenes támogatások következményeinek kiküszöbölésére vonatkozó kötelezettségük körében az EK 88. cikk (3) bekezdésének (jelenleg az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdésének) utolsó mondata alapján a kezességvállalást akkor is érvénytelenítsék, ha ez nem eredményezi egyúttal az e kezességvállalás alapján nyújtott kölcsön visszafizetését is?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

- 24 A kérdést előterjesztő bíróság a kérdésével lényegében egyrészt azt kívánja megtudni, hogy a tagállamok nemzeti bíróságai hatáskörrel rendelkeznek-e a kezességvállalás semmisnek nyilvánítására az alapjogvita tényállása szerintihez hasonló olyan helyzetben, amelyben e kezességet közhatalmi szerv vállalta annak érdekében, hogy fedezetet biztosítson egy pénzügyi társaság által olyan vállalkozásnak nyújtott kölcsönre, amely rendes piaci körülmények között nem juthatott volna ilyen finanszírozáshoz, másrészt pedig – az e kérdésre adott igenlő válasz esetén – azt, hogy a nemzeti bíróságok az uniós jog alapján kötelesek-e semmisnek nyilvánítani az ilyen feltételek mellett vállalt kezességet.
- 25 E kérdés első részének megválaszolása érdekében emlékeztetni kell arra, hogy az állami támogatások ellenőrzési rendszere végrehajtásának feladata, ahogyan az EK 88. cikkből és a Bíróság vonatkozó ítélkezési gyakorlatából is következik, egyrészt a Bizottságra, másrészt pedig a nemzeti bíróságokra hárul (a C-368/04. sz. Transalpine Ölleitung in Österreich és társai ügyben 2006. október 5-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-9957. o.] 36. pontja).

- 26 Ezzel összefüggésben a nemzeti bíróságok és a Bizottság különböző, de egymást kiegészítő feladatokat látnak el (lásd a C-39/94. sz., SFEI és társai ügyben 1996. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1996., I-3547. o.] 41. pontját; a C-261/01. és C-262/01. sz., Van Calster és társai egyesített ügyekben 2003. október 21-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-2249. o.] 74. pontját, valamint a fent hivatkozott Transalpine Ölleitung in Österreich és társai ügyben hozott ítélet 37. pontját).
- 27 Míg ugyanis a támogatási intézkedések közös piaccal való összeegyeztethetőségének mérlegelése a közösségi bíróságok ellenőrzése mellett eljáró Bizottság kizárólagos hatáskörébe tartozik, addig a nemzeti bíróságok a jogalanyok jogainak megővését biztosítják az EK 88. cikk (3) bekezdésében előírt azon kötelezettség megsértése esetében, amely szerint az állami támogatásokat be kell jelenteni a Bizottságnak (a fent hivatkozott Van Calster és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 75. pontja, valamint a fent hivatkozott Transalpine Ölleitung in Österreich és társai ügyben hozott ítélet 38. pontja).
- 28 Ebben az összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy jogellenes az a támogatási intézkedés, amelyet az EK 88. cikk (3) bekezdéséből eredő kötelezettségek megsértésével hajtanak végre (lásd a C-354/90. sz., Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires és a Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon ügyben 1991. november 21-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-5505. o.] 17. pontját, valamint a C-266/04–C-270/04., C-276/04. és C-321/04–C-325/04. sz., Distribution Casino France és társai egyesített ügyekben 2005. október 25-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-9481. o.] 30. pontját). Ezt az értelmezést másfelől a 659/1999 rendelet 1. cikkének f) pontja is megerősíti.
- 29 Ezzel kapcsolatban a Bíróság több alkalommal megállapította, hogy a nemzeti bíróságok feladata nemzeti joguknak megfelelően az EK 88. cikk (3) bekezdése megsértésének minden következményét megállapítani, mind a támogatási intézkedések végrehajtásáról szóló jogi aktusok érvényességét, mind az e rendelkezés megsértésével nyújtott pénzügyi támogatások visszatéríttetését illetően (lásd a fent hivatkozott Van Calster és társai ügyben hozott ítélet 64. pontját; a C-71/04. sz. Xunta de Galicia ügyben 2005. július 21-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-7419. o.] 49. pontját, valamint a fent hivatkozott CELF és ministre de la Culture et de la Communication ügyben hozott ítélet 41. pontját).

- 30 Márpedig az alapjogvitában a kérdést előterjesztő bíróság úgy ítéli meg, hogy a Residexszel szemben vállalt kezesség be nem jelentett, következképpen jogellenes támogatási intézkedésnek minősül.
- 31 Ebből következik, hogy ha ez így van, a Holland Királyság nemzeti bíróságai hatáskörrel rendelkeznek arra, hogy a nemzeti jogszabályoknak megfelelően megállapítsák e jogellenesség következményeit, ideértve az említett kezességvállalás végrehajtására irányuló jogi aktusok érvényességével kapcsolatos következményeket is.
- 32 A kérdést előterjesztő bíróság a kérdésének második részében azt kérdezi, hogy a nemzeti bíróságok az uniós jog alapján kötelesek-e semmisnek nyilvánítani az alapüghöz hasonló feltételek mellett vállalt kezességet.
- 33 A kérdés e második részének megválaszolása érdekében emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a támogatás jogellenessége megállapításának logikus következménye az, hogy az eredeti állapot helyreállítása érdekében a támogatást visszatérítés útján meg kell szüntetni (lásd többek között a C-328/99. és C-399/00. sz., Olaszország és SIM 2 Multimedia kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. május 8-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-4035. o.] 66. pontját, valamint a C-403/10. P. sz., Mediaset kontra Bizottság ügyben 2011. július 28-án hozott ítélet 122. pontját).
- 34 Így a jogellenesen folyósított állami támogatás visszatérítésének fő célkitűzése a versenytorzítás megszüntetése, amelyet a jogellenes támogatás által létrehozott versenyelőny okozott (a C-277/00. sz., Németország kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-3925. o.] 76. pontja, valamint a C-520/07. P. sz., Bizottság kontra MTU Friedrichshafen ügyben 2009. szeptember 17-én hozott ítélet [EBHT 2009., I-8555. o.] 57. pontja). A támogatás visszatérítésével ugyanis a kedvezményezett elveszíti azt az előnyt, amelyet a piacon versenytársaival szemben élvezett, és visszaáll a támogatás kifizetése előtti helyzet (a C-350/93. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1995. április 4-én hozott ítélet [EBHT 1995., I-699. o.] 22. pontja).

- 35 A támogatás visszatéríttetésének elrendelése csak rendkívüli körülmények felmerülése esetén bizonyulhat helytelennek (a C-5/89. sz., Bizottság kontra Németország ügyben 1990. szeptember 20-án hozott ítélet [EBHT 1990., I-3437. o.] 16. pontja, a fent hivatkozott SFEI és társai ügyben hozott ítélet 70. pontja, valamint a fent hivatkozott CELF és ministre de la Culture et de la Communication ügyben hozott ítélet 42. pontja).
- 36 Az alapügyben nem derül ki az ügyiratból, hogy a Holland Királyság bíróságai előtt ilyen rendkívüli körülményekre hivatkoztak volna, vagyis e bíróságok a nemzeti jogszabályoknak megfelelően kötelesek elrendelni az alapügy tárgyát képező támogatás visszatéríttetését.
- 37 Márpedig az ilyen visszatéríttetés lefolytatásához elengedhetetlen, hogy a nemzeti bíróságok azonosítsák a támogatás kedvezményezettjét, illetve adott esetben kedvezményezettjeit. Ha ugyanis a támogatást kezességvállalás formájában nyújtják, e támogatás kedvezményezettje vagy a kölcsönvevő, vagy a kölcsönadó, bizonyos esetekben pedig mindkettő lehet.
- 38 Ezzel összefüggésben meg kell állapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kétségkívül úgy ítéli meg, hogy az előtte folyamatban lévő ügyben az Aerospace a támogatás kedvezményezettje.
- 39 Ha ugyanis a hitelintézet által a kölcsönvevő részére nyújtott kölcsön vonatkozásában a tagállam közhatalmi szervei biztosítékot adnak, e kölcsönvevő rendes körülmények között pénzügyi előnyhöz jut, ezáltal pedig az EK 87. cikk (1) bekezdése értelmében vett támogatásban részesül, mivel az általa viselt finanszírozási költség alacsonyabb annál, amelyet akkor viselt volna, ha ugyanehhez a finanszírozáshoz és ugyanehhez a biztosítékhoz piaci áron kellett volna hozzájutnia.

- 40 Ugyanakkor, mint az a Bíróság előtti tárgyaláson lefolytatott vitából következik, és mint azt a főtanácsnok az indítványának 71. pontjában megjegyezte, az előzetes döntéshozatalra utaló határozat bizonyos megállapításaiból kiderül, hogy az alapügyben a Residex számára is gazdasági előny származhatott a szóban forgó kezességvállalásból.
- 41 A kérdést előterjesztő bíróság szerint ugyanis az Aerospace olyan pénzügyi helyzetben volt, hogy a tőkepiacon nem juthatott volna hitelhez. Ennélfogva a Residex csak a Gemeente Rotterdam által vállalt kezesség ellenében nyújtott neki kölcsönt a piacihoz képest kedvezőbb kamatok mellett. Ezenkívül a Bírósághoz benyújtott ügyiratból nem derül ki, hogy a Residex a rendes piaci körülményeknek megfelelő ellenszolgáltatást nyújtott volna a Gemeente Rotterdamnak azért az előnyért, amelyet a kezességvállalás folytán minden bizonnyal élvezett.
- 42 E körülmények között, továbbá a jelen ítélet 14. pontjában felidézett tényállási adatokra tekintettel nem lehet eleve kizárni, hogy a szóban forgó kezességvállalás a Residex valamely már fennálló követelésének szükségletei céljára, az Aerospace tartozásainak átcsoportosítása keretében történt. Ha ez így van, a Residex az említett kezességvállalás révén saját gazdasági előnyhöz jutott, mivel – mint azt a kezességvállalással kapcsolatos közlemény 2.3.1. pontja is említi – a követelése a közhatalmi szerv által e követelésre vonatkozóan vállalt kezességnél fogva biztosabbá vált, anélkül hogy egyébként a biztosított kölcsön feltételeit kiigazították volna.
- 43 Az eddigiekből következik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy a jelen ügy valamennyi sajátosságát figyelembe véve azonosítsa az említett kezességvállalás kedvezményezettjét, illetve adott esetben kedvezményezettjeit, valamint hogy a jelen ítélet 33., 34. és 36. pontjában felidézett elveket alkalmazva visszatérítse a szóban forgó támogatás teljes összegét.

- 44 Ennek pontosítása után meg kell állapítani, hogy ami a kezességvállalás semmisnek nyilvánítását illeti, bárki is legyen a támogatás kedvezményezettje, az uniós jog nem ír elő semmilyen meghatározott következményt, amelyet a nemzeti bíróságoknak a támogatás végrehajtását szolgáló jogi aktusok érvényességével kapcsolatban kötelezően meg kellene állapítaniuk.
- 45 Ugyanakkor, mivel – mint ez a jelen ítélet 34. pontjából kiderül – az EK 88. cikk (3) bekezdésének megsértése esetén a nemzeti bíróságok által teendő intézkedések célja alapvetően a szóban forgó támogatás odaítélése előtti versenyhelyzet helyreállítására irányul, e bíróságoknak biztosítaniuk kell, hogy az említett jogi aktusok érvényességével kapcsolatban általuk tett intézkedések lehetővé teszik e cél elérését.
- 46 Így a kérdést előterjesztő bíróság feladata megvizsgálni, hogy a kezességvállalás semmisnek nyilvánítása az előtte folyamatban lévő jogvita sajátos körülményeit figyelembe véve az eredeti állapot helyreállítását szolgáló egyéb intézkedéseknél hatékonyabbnak bizonyulhat-e.
- 47 Előfordulhatnak ugyanis olyan helyzetek, amelyekben a szerződés semmisnek nyilvánítása – amennyiben a felek által már teljesített szolgáltatások kölcsönös visszaszolgáltatását vagy valamely előny jövőre nézve történő megszüntetését eredményezheti – alkalmasabbnak bizonyulhat a támogatás nyújtása előtti versenyhelyzet helyreállításában megnyilvánuló cél elérésére.
- 48 Ebből következik, hogy az alapügyben a kérdést előterjesztő bíróság – kevésbé korlátozó jellegű eljárási cselekmények hiányában – semmisnek nyilváníthatja a Gemeente Rotterdam által a Residex javára vállalt kezességet, ha az ügy sajátos körülményeit figyelembe véve úgy ítéli meg, hogy e semmisnek nyilvánítás a kezességvállalás előtti versenyhelyzet helyreállításához vezethet, vagy elősegítheti azt.

- 49 Az eddigi megfontolások összességére tekintettel az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EK 88. cikk (3) bekezdésének utolsó mondatát akként kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróságok hatáskörrel rendelkeznek a kezességvállalás semmisnek nyilvánítására az alapjogvitához hasonló olyan helyzetben, amelyben a jogellenes támogatást olyan kezesség révén hajtották végre, amelyet közhatalmi szerv vállalt annak érdekében, hogy fedezetet biztosítson egy pénzügyi társaság által olyan vállalkozásnak nyújtott kölcsönre, amely rendes piaci körülmények között nem juthatott volna ilyen finanszírozáshoz. E hatáskör gyakorlása során a nemzeti bíróságok kötelesek biztosítani a támogatás visszatéríttetését, ennek érdekében pedig semmisnek nyilváníthatják a kezességvállalást különösen akkor, ha kevésbé korlátozó jellegű eljárási cselekmények hiányában e semmisnek nyilvánítás a kezességvállalás előtti versenyhelyzet helyreállításához vezethet, vagy elősegítheti azt.

A költségekről

- 50 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

Az EK 88. cikk (3) bekezdésének utolsó mondatát akként kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróságok hatáskörrel rendelkeznek a kezességvállalás semmisnek nyilvánítására az alapjogvitához hasonló olyan helyzetben, amelyben a jogellenes támogatást olyan kezesség révén hajtották végre, amelyet közhatalmi szerv vállalt annak érdekében, hogy fedezetet biztosítson egy pénzügyi társaság által olyan vállalkozásnak nyújtott kölcsönre, amely rendes piaci körülmények között

nem juthatott volna ilyen finanszírozáshoz. E hatáskör gyakorlása során a nemzeti bíróságok kötelesek biztosítani a támogatás visszatéríttetését, ennek érdekében pedig semmisnek nyilváníthatják a kezességvállalást különösen akkor, ha kevésbé korlátozó jellegű eljárási cselekmények hiányában e semmisnek nyilvánítás a kezességvállalás előtti versenyhelyzet helyreállításához vezethet, vagy elősegítheti azt.

Aláírások